

GENELGE NO : 4

Bu genelge Ortaokul ve Ortaöğretim kurumlarında Kompozisyon dersi ile ilgili olarak Ölçme ve Değerlendirme çalışmaları ile ilgili bilgileri içermektedir.

Okullarımızda kompozisyon sınav kağıtlarının değerlendirilmesinde tereddütlerin ortadan kaldırılması ve uygulamaya aydınlık getirmesi için aşağıdaki açıklamaların uygulamaya konması gerekmektedir.

- I- Lise Öğretim Programı'nın** Kompozisyon bölümünde “Dil ve Edebiyat öğretiminde öğrencilerin ilerleme dereceleri, kendilerini ifade edişlerinden anlaşılır.” denmektedir. Kompozisyon, yalnızca anadil ve edebiyat öğretiminin değil, bütün bir eğitim ve öğretimin ürünü olarak da kabul edilebilir. Bunun için, Kompozisyon sınavı, bir muhteva değerlendirmesi değil, bir seviye değerlendirmesidir. Nitekim, programda her sınıfın kompozisyon konuları hemen hemen aynıdır.
- II- Okullarımızda kompozisyon çalışmalarını** dar bir çalışma alanı olarak kabul etmek yanlış olur. Kompozisyon dersleri, anlatımla ilgili birtakım teknik bilgilerin gösterildiği ve ezberletildiği bir çalışma alanı değildir. Kompozisyon çalışmaları, öğrencilere zengin bir ruh ve düşünce gücü kazandıran derslerden biri olarak kabul edildikten başka, sözlü ve yazılı olarak, doğru, eksiksiz ve olgun bir anlatma gücünü kazanmaları için yeterince alıştırmayı gerektiren bir alandır.Sözgelimi,bir öğrenci seviyeye uygun bir duygu ve düşünce olgunluğu kazanmasının yanında artık imla, noktalama, söz dizimi yanlışları yapmama alışkanlığını da kazanmış olmalıdır. Özellikle yazılı kompozisyonun değerlendirilmesinde, öğrencilerin edebiyat sorularını cevaplandırırken de imla, noktalama, söz dizimi, anlatım başarıları da dikkate alınmalıdır.
- III- Kompozisyon öğretiminin amacı,** öğrencilerin belli yerlerde ve zamanlarda değil, hayatın bütün etkinliklerinde gerektiği gibi anlatma, yazma gücü ve alışkanlıklarını kazanmaları olduğuna göre yazılı anlatım değerlendirilirken yalnız “ Kompozisyon” sorusunun cevabı değil; belli bir oranda sınav kağıdının bütünü, söz dizimi, imla, noktalama, anlatım açılarından değerlendirilmelidir.
- IV- Düzeltme;** düzgün bir hale getirme, bir yazının bozukluğunu giderme; yanlışları kurtarma; kompozisyon çalışmalarında öğrenciye zayıf bulunduğu noktaları haber vermedir. Amacı, dil ve edebiyat çalışmalarının verimini artırmak, öğrencinin yetersiz olduğu yerleri belirterek doğruya yönelmesini sağlamak, öğrenciye gelecek kompozisyonlarda daha başarılı olma yollarını hazırlamaktır.

Kompozisyon çalışmalarının verimi; özellikle, yapılacak düzeltmelerle sıkı sıkıya ilgilidir. Kompozisyon düzeltimi, oluş halindeki kişiliğe en doğru yolu göstermektir. Öğretmen yazılı bir kompozisyon kağıdını eline aldığı zaman; ilk önce biçim, sonra öz güzelliği arar. Samimi olmayan; inanç vermeyen; konudan uzaklaşan; okunaklı, düzgün imla, yerinde noktalama; mantıksal, kusursuz anlatım taşımayan kompozisyonlar başarılı sayılmaz.

Düzeltilmenin genel olarak **iki yolu** vardır:

1. Doğruyu öğretmenin vermesi, 2. Yanlışların öğretmen tarafından isimlendirilip işaretlenmesi ve düzeltme işinin, gerekli uyarmlarla, öğrenciye bırakılması.

Birinci yol öğrenciyi pasif bırakacağı için faydalı olmamakta; ikinci yolun uygulanması faydalı görülmektedir.

V- **Kompozisyon Yanlışları:**

Kompozisyonlarda en çok görülen yanlışlıkları şöyle sıralayabiliriz:

1. Sözcüğü yerinde kullanmamak. 2. Bozuk cümle. 3. Fena anlatım. 4. Söylenilmek istenenden başka şeyler anlatmak. 5. Fikirlerin birbirini yalanlaması. 6. Garabet. 7. Plansızlık. 8. Bilgi ve gözlem yanlışları. 9. Boş sözler. 10. Sözcük tekrarları. 11. Kapalılık. 12. Laubalilik ve abartma.

Kompozisyon düzeltmeleri yapılırken, hatalar, cesaret kırarcasına hemen toptan söylenmemeli; önce ortaklaşa yanlışlar üzerinde durulmalı, bu yanlışların da en çok tekrarlananları öncelikle ele alınmalıdır. Düzeltmeler, sözlü uyarmlarla pekiştirilmelidir.

Teknik yanlışlarla konuyu işleme yanlışlarını birbirinden ayırmak gerekir. Bununla beraber, ilk dikkat edilecek nokta; ödevin verilme veya yazının yazdırılma nedenini yaratan gaye ve bu gayenin ne derece yerine getirildiğini bilmek olmalıdır.

Konuyu işleme yanlışlarını belirtmek gayesiyle şu sözcükler kullanılabilir:

Bozuk	: Dilbilgisi, yazım bakımından yanlış sözcük ve anlatım.
Yerinde değil	: Yerinde kullanılmamış sözcük veya deyim.
Kapalı	: Açık, belli bir olayı, bir fikri güç anlaşılır duruma sokan anlatım.
Açık değil	: Düşünceyi istenilen açıklıkta anlatamayan anlatım.
Dağınık	: İstenileni dağıtan anlatım.
Tutarsız	: Mantıksal bir bağ ile birbirine bağlanmayan sözcük cümle veya paragraf.
Aykırı	: Konuya, fikre veya üsluba uygun olmayan cümle, paragraf, anlatım.
Beylik söz	: Herkesçe, her yerde söylenebilecek söz, fikir.
Gereksiz	: Düşüncenin anlaşılmasına yardım etmeyen sözcük, cümle.
Laubali	: Konunun ciddiyetine uymayan söz.
Bayağı	: Çok söylenmiş, yıpranmış söz.
Doldurma	: Gereksiz süsler ve ayrıntılarla dolu anlatım.
Kuru	: Hiçbir duygu telkin etmeyen anlatım.
Zevksiz	: Başarısız bir edebi özentisi.
Baştan savma	: Gerektiği gibi özenle yazılmamış cümle, kompozisyon veya ödev.
Türkçe değil	: Ancak bir yabancıdan yapılabileceği yanlış, yabancı bir dilden alınan anlatım.
Kaba	: Eğitilmiş bir kişinin dilinde, yazısında hoş görülmecek sözcük anlatım.
Beklenmedik	: Yazının düzgünlüğüne, havasına uygun düşmeyen sözcük, anlatım.
Mübalâğa	: Gerçek ölçünün dışında bir anlatım.
Çok belli	: Çok bilinen gerçeklerin kullanılması.

VI- Düzeltme İşaretleri

Düzeltme; çoğunlukla öğretmene bağlıdır. Yazım yanlışlarını işaret ederek doğrusunu bulma işini öğrenciye bırakmak; teknik hataları göstermek, iyi sonuçlar verir. Bugün kullanılan düzeltme işaretleri şunlardır.

= Birleştirme İşareti

= Ayırma İşareti

= Dikkat İşareti

= Paragraf İşareti

= Devam İşareti

= Soru İşareti

= Çıkarma İşareti

Öğretmen, bu işaretleri ve anlamlarını öğrencilere bildirdikten sonra, kompozisyon kağıdına uygulayabilir.

VII- Başarılı Kompozisyon

Kompozisyon sınavlarında cevap anahtarı hazırlanırken, dikkat edilmesi gereken başlıca nitelikler:

- a. İmla
- b. Noktalama
- c. Buluş
- d. Plan
- e. Anlatım

İyi bir kompozisyon için birçok kuralları, özellikleri bilmek, bunları uygulamak şarttır. Bir kompozisyon yazarken konu ile ilgili maddelerin toplanmasına buluş, buluşların bir sıraya konulmasına düzenleyiş, yazı biçimi verilmesine anlatış denir. Bunları uygulamamız; kelime hazinesi, cümle, paragraf yapısı, imla, noktalama ile fikirlerin düzenlenmesine sıkı sıkıya bağlıdır.

Kompozisyonun gerek okul, gerekse hayat için ne kadar önemli olduğunu biliyoruz. Başarılı bir kompozisyon için gerekli nitelikleri yerine getiren bir öğrenci, değil okul sıralarının, hayatın da seçkin kişileri arasındaki yerini er geç alacaktır.

Yeter ki, **aşağıdaki kuralları** uygulasın:

1. Yazı okunaklı; kağıt temiz, kusursuz, düzgün olmalı.
2. Sözcük hazinesi zengin, hayal gücü gelişmiş bulunmalı,
3. İyi anlatım özellikleri edinmeye çalışmalı; az yazarak öze ulaşmalı.
4. İyi düşünmeli, çok okumalı.

5. Konuyu iyice anlamalı; heyecanı yenmeli.
6. Her sorunun ne istediğini iyice düşünmeli, cevaplara sonra geçmeli.
7. Kompozisyona girerken konu hemen belirtilmeli.
8. Konu paragraf paragraf işlenmeli.
9. Konunun bütünlüğünü bozacak gereksiz fikirlerden kaçınmalı.
10. Konu dışına çıkılmamalı.
11. Açıklama ve ayrıntılara konuya girdikten sonra yer verilmeli.
12. Konu ile ilgili olan sağlam fikirler bulmalı.
13. Anlatım dilbilgisi kurallarına uygun olmalı.
14. Yardımcı fikirler, ana fikrin çevresinde dönmeli.
15. Konu güzel örneklerle genişletilmeli.
16. Fikirler birbirini tamamlamalı.
17. Fikirler, duygular bir plan, bir birlik içerisinde kağıda yerleştirilmeli.
18. İç ve dış hayatla ilgili konular özel bir görüşle anlatılmalı,
19. Uzun cümlelerden sakınmalı.
20. Yalın, özlü cümle kullanılmalı.
21. Karışık, dolambaçlı cümleler kurmamalı.
22. Cümleleri boş, şişirme sözcüklerle doldurmamalı.
23. İlgi çekici sözler bulmalı.
24. Fikirlerin açık olmasına dikkat etmeli.
25. İleri sürülen fikirler içtenlik taşımamalı.
26. Fikirler aydınlatıcı olmalı.
27. Anlatımın sürükleyici bir nitelik taşımasına önem vermeli.
28. Giriş, gelişme, sonuç bölümlerini belirtmeli.
29. Giriş bölümü kuvvetli, sonuç bölümü iyi bağlanmış olmalı.
30. Anlatımı kuvvetlendirmeyen sıfatlardan, gereksiz bağlaç ve edatlardan aynı anlama gelen sözcükleri tekrarlamaktan sakınmalı.
31. Yabancı kelimeleri zorunluluk duymadıkça kullanmamalı.
32. Acelecilik yüzünden sözcükleri yanlış, eksik, okunaksız yazmamalı.
33. Yazım kurallarını yanlışsız uygulamalı.
34. Anlamı iyice bilinmeyen kelimeleri kullanmaktan kaçınmalı.
35. Noktalama işaretlerini yerinde ve doğru kullanmalı.
36. İlgi çekici başlık bulmalı.
37. Kağıdı vermeden önce cevapları, bir kere daha gözden geçirmeli
38. Atlanmış sözcükleri, eksik kalmış cümleleri, dilbilgisi yanlışlarını bir kere de yüksek sesle okumalı; böylelikle gözün görmediğini kulak yakalamalı.
39. Ana diliyle doğru dürüst konuşup yazı yazamayan, öğrenimi ne olursa olsun, bilgisinden şüphe edileceğini unutmamalı.
40. Güzel konuşmanın, doğru yazmanın öğrenimle elde edileceği, Tanrı vergisi olmadığını hiçbir zaman akıldan çıkarmamalı.

Ayrıca kompozisyondaki temel gayenin bizi düşündürmek ve düşüncelerimizi iyi bir Türkçe ile anlatabilmek olduğu; bunun için Sözlü Kompozisyon ile Yazılı Kompozisyon konularının çok iyi bilinmesi gerektiği unutulmamalıdır.

VIII- Kompozisyon Sınavı:

- 1) Kompozisyon sınavı tüm sınıflarda **klasik** olarak yapılacaktır.
- 2) Kompozisyon sınav kağıtları değerlendirilirken en az şu kriterler gözönünde tutulacaktır:
  - a) Verilen konunun temel fikrini kavrama
  - b) Dil ve anlatım:(Konunun gerektirdiği yazı türünün yapısına uygun bir anlatım)Yalın,süssüz anlatım.
  - c) Duygu ve düşüncelerin belli bir plana göre düzenlenmiş olması.(Giriş-Gelişme-Sonuç paragrafları,Başlık koyma)
  - d) Buluş gücü (Kendine özgü,ilginç örneklerle örülü anlatım.)
  - e) Yazım ve noktalama:(Sözcükleri doğru yazma, noktalamayı doğru yapma)
  - f) Kağıt düzeni
- 3) Yukarıda belirtilen kriterler Kompozisyon sınav kağıtlarında yer alacaktır.
- 4) Zümre öğretmenleri her öğretim yılı başında yukarıdaki kriterleri yüzdeler olarak belirleyecektir.
- 5) Kompozisyon cevapları soru kağıdından ayrı bir cevap kağıdına yazdırılacaktır.
- 6) Kompozisyon sınavlarında yıl içerisindeki çalışmalara bağlı olarak çizgisiz kağıt kullanılabilir.
- 7) Kompozisyon sınavlarında en az 3(üç) farklı türde konu verilecektir.